

Agris Dzenis

LATGOLYS SOCIALETNISKUOS GRUPYS 16.–18.GS. PIEC RĒZEKNIS STARASTEJIS INVENTAREJU I DVIESEĻU REVIZEJIS DATIM

Pietejumamierkis ir: izmantojūt 16.–18. g. s. Rēzeknis starastejis (vāluokuo Rēzeknis aprinča i Daugovpiļs aprinča zīmeļaustrumu daļys) krūņa muižu inventarejus i pyrmuos dvieseļu revizejis aktus, nūteikt etnosocialūs grupu veiduošonus i formiešonus tendenčis. Dorba gaitā veikta etnosocialūs grupu vīneibu – saiminīku skaita apliešona piec tūs uzvuordim, kas nūruoda uz etniskū pīdereibu, atsevišķu etnosu apdzeivuotu vītu uzskaitē i skaita saleidzynuošana dažaidu laiku olūtūs. Latgolys latvīšu apdzeivuotajā teritorējā svešu etnosu intensiva īnuokšona nūtykuse piec Leluo zīmeļu kara. Suokumā īnuocieji beja pūli, piečuok arviņ vairuok īnuoce žēidi nu Žēčpospolitys, krīvu staroveri gon nu Krīvejis, gon nu Žēčpospolitys, boltkrīvi. Kotra nu etniskajom grupom veiduoja sovys, gon kulturys tradiceju, gon geografiski nūrūbežuotys dzeivis telpys. Storp socialajom grupom napastuovieja etniskuos izceļsmis styngrai nūteiktu rūbežu.

Atslāga vuordi: Latgolys etniskuo viesture, Latgolys socialuo viesture, Latgolys demografiskuo viesture, Inflanteja 16.–18. g. s., Latgolys latvīši, Latgolys pūli, Latgolys krīvi, Latgolys žēidi.

SOCIOETHNIC GROUPS OF LATGALE IN 16–18th CENTURIES ACCORDING TO RĒZEKNE DISTRICT INVENTORY AND SOUL AUDIT DATA

One of the most sustainable constituents of Latgalian culture is historically socioethnic groups. A socioethnic group is a community of residents determined by specific ethnic and historical circumstances and a more or less fixed place in social hierarchy. Until now, few studies have used the written sources dated 1599, 1712, 1738 and 1765 the Rzeczpospolita estate Rzezyca (Rēzekne) district country manor inventory, written in Polish, stating the names of the hosts of peasants' houses which reflects the dynamics of socioethnic group formation. Souls audit legislation written in autumn 1772 in Russian is the oldest source of information related to the relatively wide range of kinds of Latgale population concerning age, place of residence and kinship ties.

The inventory by parishes and villages included host names, which made it possible to create an inventory of the names of Latvians living in Latgale, Jewish

<http://dx.doi.org/10.17770/latg2017.10.2771>

names, people with Slavic and Old Believers' specific names, which made it possible to determine the trends of population and ethnic composition.

Following a long period of war and political chaos in 1599 Rēzekne district inventory list of seven parishes recorded only 104 farms. The foreign ethnic group indicates the presence of certain non-Latvian peasant family names – Litvil, Hanekenon, Gadpian, which in subsequent documents do not occur. The document recorded seven Latgalian Latvian names of specific locations referred to in later centuries – for example, Kemp in Makašāni (Makaszany) parish, Laizan, Greidan, Stylba, and Spungian.

The 1712 inventory recorded 232 village farms. This number after the Great Northern War and pest is considered as relatively high. In the same year, in Krīvāni (Kryvan), Rāzna (Razien) and Osyune (Osyn) parish were listed individuals with Polish surnames – Dukalski, Borkevicz, Lipski, Harasimowicz. For the first time there are some Jewish names listed.

1738 for Latgale is a peaceful and politically stable period. The number of farms has increased to 291. Among these, 34 farms in Krīvāni, Lobuordi (Loborsky), Rāzna and Osyune parishes were inhabited by Poles. Most of them were public service people – the so-called bojary or personally free landowners. There were mentioned only two hosts called moskal – strangers from Russia. It should be noted that in 1712 and 1738 inventories there were mentioned some Latvian landowner families in Nautrani parish: Laizan, Rudborz, and Jurdz.

The biggest number of Russian Old Believers was in 1765. In that year, 119 villages with an average of five farms within each already recorded 20 villages inhabited by Russians and Poles. In addition, there were 10 Russian and Latvian mixed populated villages and eight villages populated by Latvians and Poles. Year 1772 souls audit shows that many of the Old Believers have not come from Russia, but from Rzeczpospolita territory, modern time Belarus.

Souls audit provides information on the crown and 42 private manors. For the first time both sexes and all nationalities are represented in the audit. This source provides a very good opportunity to study the ethnic composition, age and kinship with mathematical methods.

Most of the farmers were Latvians. The second largest ethnic group of farmers was Russian Old Believers, the third – the Belarussians.

The Russians, the Poles and Latvians inhabited villages and free villages – sloboda. Socially most diverse ethnic group was Poles, among which there were large and small landlords, village residents, farmers, and manor servants.

In 34 estates Jews were listed – a socially homogenous and well-organized group. All Jews in Rēzekne district belonged to the Kahal in Kruoslova (Kreslaw), which was a Jewish self-government body with judicial functions. In 3 manors were mentioned Gypsies engaged in agriculture.

Social groups in Rēzekne district consisted of three religious and spatially demarcated ethnic groups: Latvians, Russian Old Believers, and Belarussians. All ethnic groups of farmers in year 1772 lived in big families in which three generations lived together – parents, unmarried children and several married children, grandchildren and foster children. The servants mostly were close relatives. Latvian villages were mostly inhabited by one family and the names of these villages were derived from the surname of that family.

From 1772 souls audit data it can be inferred that every ethnic group was a closed living space. Latvians, Russians and Belarusians lived in villages and sloboda, Poles – in manors and sloboda, Jews – in manors. Up to the 20th century the living space was maintained as a cultural space. Ethnic group-specific traditions were passed on to future generations. Belonging of a social group to a distinct ethnicity was not a strict criterion. Diversity of ethnic groups is most prominently seen in farmers' social group.

Keywords: ethnic history of Latgale (Latgola), social history of Latgale, demographic history of Latgale, Inflanty (Polish Livonia) in the 16–18th century, Latvians in Latgale, Poles in Latgale, Russians in Latgale, Jews in Latgale.

Vīns nu nūtureiguokajim Latgolys kūpejuos kultūrvidis komponentim ir viesturiski izaveidavušuos socialetniskuos grupys. Ar socialetniskū grupu saprūtama īdzeivuojuoju kūpeiba ar nūteiktu etniskū pīdereibu i viesturiskū apstuokļu vairuok vai mozuok nūteiktu vītu kuortu sabīdryskajā hierarhejā.

Pietejumūs leidz šam moz izmontuotī raksteitī olūti – 1599., 1712., 1738. i 1765. godu Rēzeknis starastejys krūņa muižu inventareji ar tymūs mynātajim saiminīku vuordim i uzskaitis īspiejom atspūguļoj etnosocialū grupu veiduošonus dinamiku. Savukuort 1772. goda rudinī veiktuos Rēzeknis starastejys dvieseļu revizejys akti ir seņuokais olūts, kurā snāgtys zinis par kaidys Latgolys plotuokys dalis vysim īdzeivuojuojim, jūs vacumu, dzeivisvītom i radnīciskajom saitem. Mynātuolūta informaceja raksturoj jau izaveidavušuos, ilgtspiejeigys etnosocialū grupu kulturtelpys i tūs strukturu.

Inventarejūs pa pogostim i cīmim grupātī saiminīku vuordi i uzvuordi, kai ari mīšķuonu vuordī snādz īspieju veikt Latgolys latvīšu, žaidu, personu ar pūliskim i specifiskim krīvu staroveru personvuordim uzskaiti, kuodeļ ir īspiejams nūteikt īdzeivuojuoju skaita, etniskuo sastuova i socialuos pīdereibys tendenčis. Autors napretendej uz precizu uzskaiti i datu analizi, sevišķi apjūmeigajim 1772. goda dvieseļu revizejys aktim. Tys ir plošuoka pietiejuma uzdavums. Juoatzeimej, ka mynātī olūti satur ari plašu geografiskūs objektu – upu, azaru, mežu, kolnu nūsaukumu materialu, kas kūpā ar personu i apdzeivuojuotūs vītu vuordim atzeistams par seņuokū Latgolys latvīšu volūdys pīminekli.

Rēzeknis starastejys inventareju oriģinaltekstus pūļu volūdā publiciejs Vitebskys gubernis arhivars Dmitrijs Dovgjallo izdavuma «Историко-юридические материалы, извлечённые из актов книг губерний Витебской и Могилёвской» („Viesturiski juridiskī materiali nu Vitebskys i Mogiļovys gubernu aktu gruomotom”) 27. i 31. laidīnī (Vitebska, 1889, 1903). Inventareju tekstus ar tulkojumu latgaliski, izjemūt 1765. goda inventareju, kruojuma „Acta Latgalica” 4.–5. siejumā (Minhene, 1972, 1974) publiciejs prīsters Dr. theol. Stanislavs Škutāns. Mynātuos publikacejys izdūtys ari atsevišķā kruojumā ar nūsaukumu „Dokumenti par klaušu laikim Latgolā” (Minhene, 1974). 1772. goda septembrī–novembrī krīvu volūdā raksteitī Rēzeknis starastejis dvieseļu revizejys akti globojās Latvejis Vaļsts viesturis arhivā (1881. fonds, 1. aproksts, 8. līta, kurā numurātys 1257 lopys) ir publicāti elektroniskuo teimekļa vītņē „Raduraksti”, tūmār leidz šam pietiejumūs ir moz izmontuoti deļ gryušai puorskaitamuo rūkroksta i arhaiskuos krīvu volūdys.

Piec ilgstūša karu i politiskūs juku perioda 1599. goda Rēzeknis starastejis inventarejā 7 pogostūs fiksātys tikai 104 saimisteibys. Par sveša etnosa kluotbyutni līcynoj tikai atsevišķi zemņiku nalatviskī uzvuordī – *Litvils, Hanekenons, Gadpians*, piec kurim etniskuo pīdereiba bez volūdņika zynuošonom nav nūsokoma. Vāluokajūs dokumentūs tī vairs nav sastūpami. Nu latvyskajim zemņiku uzvuordim fiksāti 7, kas konkretajuos vītuos pastuoviejūši ari vāluokūs godu syntūs – pīmāram, *Kemps, Laizāns, Greidāns, Stylba, Špuņģāns* (1599. г. Ревизия Режицкого староства 1899: 132–147).¹ Tys līcynoj, ka uzvuordī nav lītuoti kai personiska palame vai pavuords, bet kai dzymtys vuords.

1712. goda inventarejā krūņa muižuos fiksātys 232 apdzeivuotys saimisteibys. Itaidys skaits piec Zīmeļu kara i Leluo miera pūstiejumim viertejams kai dīzgon augsts. Itymā godā Krīvānu, Rāznys i Osyunys voitistios aba pogostūs mynātys atsevišķis personys ar pūliskim uzvuordim – *Dukaļskis, Borkevičs, Lipskis, Harasimovičs*. Pурmūreiz pīmynāti dažī žeidī – krūgu rentņiki. (1712. г. Инвентарь Режицкого староства 1899: 147–166). Žeidim, kas vāluokūs laikūs turpynova īceļuot nu Žečpospolitys teritorejis, vysu 18. g. s. rakstureiga dzeivis vīta krūņa i privatajuos lauku muižuos, kur tī pa leluokai daļai beja krūgu rentņiki, ari omotņiki vai seiktierguotuoji. Preteji vyspuorpījamtajam uzskotam par žeidim kai mīškuonim Inflantejys mīstūs i piļsātuos 18. g. s. žeidī sastūpami rešai.

1738. godā jau beja īsastuojs mīra i politiskuos stabilitatis periods. Saimisteibu skaits beja pīaudzys leidz 291. Nu tom apmāram 34 saimisteibys Krīvānu, Lobuordu Rāznys i Osyunys pogostūs apdzeivuojuši pūli. Leloukuo daļa nu jim bejuši vaļsts dīnasta ļauds – tai sauktī bruņu bojuori (*bojary*), voi personiski breivī zemis eipašņiki (*zemiane*). Mynāti tikai divi saiminīki, kam dūts apzeimiejums „moskaļi” (1738. г. Инвентарь Режицкого староства 1899: 166–195). Juoatzeimej, ka 1712. i 1738. godā mynātys ari dažys latvīšu leimaņu (*leymanowie*) i zemes eipašņiku saimis: *Laizāni, Rudbuorži, Jūrdži*.

¹ *Turpmuok apriekinim i raksturojumam snīgtys summaruos atsaucis – A. Dz.*

Krīvu staraveru leluoka skaita īceļošona ir nūtykuse leidz 1765. godam. Mynātajā godā nu pavysam 119 cīmim ar videji 5 saimesteibom kotrā jau fiksāti 20 vīneigi krīvu i pūļu apdzeivuoiti cīmi. Svešus etnosu dzeivisvītys koncentriejuos nūteiktuos teritorejuos: 5 krīvu cīmi Rāznys pogostā, 8 – Cyskādu pogostā. 1772. goda dvieseļu revizeja līcynoj, ka vairums staraveru, kurim snāgtys zinīs par agruokū dzeivisvītu, atguojuši navys nu Krīvejis, bet Žečpospolitys teritorejis. Bez tam 1765. goda Rēzeknis starastejis krūņa muižuos beja 10 krīvu i latvīšu jaukti apdzeivuoti cīmi. 7 teirī pūļu – bruņu bojuoru i zemīs eipašņīku apdzeivuoiti cīmi beja Krīvānu pogostā, 6 – Osyunis pogostā, jaukti pūļu i latvīšu – pavysam 8 cīmi Osyunys, Rāznys i Krīvānu pogostūs (1765. г. Инвентарь Режицкого староства 1903: 166–195).

1772. goda dvieseļu revizejis dokumenti aproksta pavysam 42 krūņa muižys, privatuos muižys i plebanejys – katuoļu prīsteru lītuošonā nūdūtuos muižys. Kotrā nu tom beja videji 7–38 cīmi. Saleidzynomjūt ar inventarejim i t. s. orklu revizejom, kas leidz 1772. godam veiktys Vydzemē i Kūrzemē, kur fiksāti golvonūkuort saiminīki i dorba spiejeigī veirīši, Rēzeknis starastejis dvieseļu revizeja ir geografiski vysplotuokais olūts, kas aptver vysys īdzeivuoituojū vacuma, etniskuos i socialuos grupys.

Leluokuos dzeivisvītys beja 6 mīsti i slobodys: Rēzekne, Varakļuoni, Viļāni, Tiskādi, Latvīšu Sloboda natuoļi nu Tiskādīm, Sloboda pi Osyunis. Tūs īdzeivuoituojū vairums beja krīvi i pūli – īguojieji nu Krīvejis, Boltkrīvejis i Reigys. Īguojiejim nu Boltkrīvejis vysbīžuok kai vīta, nu kurys atguojuši, mynāti Ošmjanu i Polockys apriņči.

Leluokys pūļu – zemīs eipašņīku grupys – sastūpamys divuos krūņa muižuos, seikūs šļahtīču grupys – četruos muižuos. Pūli beja socialī vysdaudzveideiguokuo grupa. Storp jim sastūpami gon lelī muižņiki, gon bazneickungi, mīstu īdzeivuoituoji, seikī zemīs eipašņiki i kolpuotuoji muižuos.

Žeidi 1772. godā sastūpami 34 muižuos. Tei beja socialī vysorganizietuokuo etniskuo grupa. Vysi Rēzeknis starastejis žeidi pīderieja pi Kruoslovys kahala, kas beja žaidu pošpuorvaldis vīneiba gon ar religiskom, gon nūdūkļu īvuokšonys, gon tīsys funkcejom. Žeidīm 1772. godā rakstureigys mozuos saimis jeb giminis, kū veiduoja tikai pracātais puors i bārni.

1772. godā pyrmūreiz Latgolā trejuos muižuos mynātys ari čyguonu saimis, kas nūsadorbavušīs ar lauksaimnīceibu.

Rēzeknis starastejis zemņīku socialū grupu veiduoja treis nūrūbežuotys etniskuos grupys: latvīši, krīvu staroveri, boltkrīvi. Cīš bīži pi krīvu i boltkrīvu zemņīku vuordīm vai cīmu nūsaukumim mynāts, ka tī ir īguojieji voi aizbāguši zemņiki nu Boltkrīvejis voi Krīvejis.

Zemņīku cīmūs dzeivoja videji 2–10 saiminīki. Vysu etniskūs grupu zemņīkim piec 1772. goda ziņom rakstureigys leluos saimis jeb giminis, kurā dzeivova treju paaudžu pīdereigī: vacuoki, napracāti bārni, 1–2 pracātūs bārnu puori ar mozbārnim

i audžubārnim. Saimī itylpa ari bobuļņiki – kolpi, kuri struoduoja par dzeivisvītu saimisteibā. Tikai rešūs gadiejumūs tī nabeja saiminīka tyvi radinīki. Kūpumā viertejūt, cīmi beja vīnys dzymtys dzeivisvītys, bet tūs nūsaukumi vysbīžuok beja identiski ar īdzeivuotuoju uzvuordu.

Vysu etniskūs grupu zemņiku veirīšim rakstureigs dīzgon lels vacums, kas varieja sasnāgt 110 godus. Īvārojama ir veiru i sīvu vacumu starpeiba – parosti sīva beja videji 5–15 godus jaunuoka par veiru, turkluot latvīšu sīvītem rakstureiga izīšona pi veira brīduma godūs – videji 25 godu vacuumā, kurpretim staroveru jaunovys preciejuos jau 15–16 godu vacuumā. Puorsteidzūšs ir zemņiku augleibys ilgums – nav ratums, ka pādejaais bārnys ir dzimis, veiram asūt ap 70 godu, bet sīvai – ap 50 godu vacuumā. (LVVA 1772). Vystycamuok, ka vacuumys fiksāts pec pošu zemņiku atmiņys i nav precīzs, tūmār tys atspūguļoj atsevišķu zemņiku īvarojamū vacuumu.

1772. g. dvieseļu revizeja atkluoļ kotrys etniskuos grupys nūslāgtu dzeivis telpu pastuoviešonys faktu. Latvīšim, krīvim i boltkrīvim tuos beja atsevišķi cīmi i slobodys, pūlim – muižys, cīmi i slobodys, žeidim – muižys. Šuos dzeivis telpys leidz pat 20. g. s. sasaglobavous ari kai kulturteļpys, kuruos tika praktizātys i nūdūtys tuoluok kotram etnosam rakstureiguos tradicejis.

Pīdereibai pi socialajom grupom etniskuo pīdereiba nabeja strykts kriterejs. Etniskūs grupu daudzveideigums vysizteiktuok nūvārojams zemņiku kuortā.

OLŪTI

LVVA 1772 – 1772. g. *Rēzeknis starastejys dvieseļu revizejys akti* (nūsaukums arhiva fonda aprokstā – Rēzeknes apriņķa muižas un ciemi (1772. g.)) – LVVA, 1881. fonds, 1. aproksts, 8. līta, 1256 lopys.

1599. г. Ревизия Режицкого староства. Историко-юридические материалы, извлечённые из актовых книг губерний Витебской и Могилёвской 27. Витебск: Губернская типо-литография, 132–147.

1712. г. Инвентарь Режицкого староства. Историко-юридические материалы, извлечённые из актовых книг губерний Витебской и Могилёвской. Выпуск 27. Витебск: Губернская типо-литография, 1899, 147–166.

1738. г. Инвентарь Режицкого староства. Историко-юридические материалы, извлечённые из актовых книг губерний Витебской и Могилёвской. Выпуск 27. Витебск: Губернская типо-литография, 1899, 166–195.

1765. г. Инвентарь Режицкого староства. Историко-юридические материалы, извлечённые из актовых книг губерний Витебской и Могилёвской. Выпуск 31. Витебск: Губернская типо-литография, 1903, 91–207.